

аналіз кадрового потенціалу виробничої системи.

Важливим елементом системи діагностики загроз виробничим економічним системам є індикатори, які можуть слугувати попереджувальними показниками виникнення тих чи інших загроз.

Висновки. Отже, застосування методів і механізмів, а також системи оцінюючих показників ефективності забезпечення економічної безпеки виробничих систем дозволить визначити наявність резервів підвищення їх прибутковості, відповідності поточної оцінки її фактичному стану, ступеня захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз і, в цілому, дотримання економічної безпеки виробничих систем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Колпаков П.А. Концептуальные основы экономической безопасности фирмы: автореф. дис. канд. экон. наук / П.А. Колпаков. – М., 2007. – 25 с.
2. Лянной Г. Система экономической безопасности предприятия / Г.Лянной // BOS – журнал о личной и коммерческой безопасности. –2006. –№7.–С.16-19.
3. Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.refine.org.ua/pageid-1391-2.html>
4. Шевченко І. Особливості формування економічної безпеки підприємства / І. Шевченко // Наука молода. – 2010. – №10. – С. 178-181.
5. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. д-ра. экон. наук / Л.Г. Шемаєва. – К., 2010. – 39 с

УДК: 331.101.262

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Романюк І.А. – аспірант, Полтавська ДАА

Постановка проблеми. Досвід розвинених країн свідчить про те, що функціонування ринку аграрної праці здатне значно покращити використання трудових ресурсів села і скоротити потребу в них. В Україні на початку економічних перетворень сільська місцевість вважалася трудодефіцитною, здатною забезпечити роботою значну кількість безробітних міських жителів. Але значне вивільнення працюючих з аграрних підприємств у процесі структурної перебудови і змін форм власності у сільському господарстві розширили масштаби ринку праці та привели до формування протилежних тенденцій його розвитку в сільській і міській місцевостях.

Унаслідок негативного впливу зазначених явищ на соціально-демографічну ситуацію села стали більш непривабливими для життя і праці. Загальна демографічна ситуація відзначається спадом народжуваності,

старінням, депопуляцією і міграцією сільських жителів. Для зменшення міграції із сіл необхідно піднесення престижності роботи в сільськогосподарських підприємствах, зокрема шляхом створення умов для нормального проживання, праці і відпочинку на селі та посилення мотиваційних факторів. Потрібно створити сучасну виробничу і соціальну інфраструктуру, щоб життя і побут селян були не гіршими, ніж у міського населення.

Стан вивчення проблеми. Дослідженню проблем формування та використання трудових ресурсів у сільському господарстві присвячено наукові роботи українських і зарубіжних учених: Д.П. Богині, О.Г. Булавки, П.І. Гайдучького, О.Д. Гудзинського, Г.І. Купалової, Е.М. Лібанової, П.М. Макаренка, Л.І. Михайлової І.В. Прокопи, П.Т. Саблука, В.К. Терещенка, К.І. Якуби та інших. В їх працях оцінюються якісні та кількісні характеристики трудового потенціалу та людського капіталу аграрної сфери, галузеві умови та фактори його відтворення, особливості ринку праці та зайнятості в сільському господарстві.

Завдання та методика досліджень. Основним завданням проведеного дослідження стало вивчення стану та тенденцій використання трудових ресурсів у сільському господарстві. Методичною основою виконаних досліджень є діалектичний метод пізнання соціальних і економічних проблем, основні положення економічної теорії.

Результати досліджень. Формування ринкової економіки суттєво впливає на зайнятість сільського населення. В останні роки серед трудових ресурсів села спостерігається зниження рівня безробіття і зростання зайнятості. У більшості видів економічної діяльності кількість звільнених осіб перевищує кількість прийнятих. Спостерігаються певні тенденції кон'юнктури ринку праці у сільському господарстві: зменшується кількість вивільнених працівників; зростають обсяги вакансій і кількість працевлаштованих.

Значну частину вивільнених поглинув приватний сектор - зросла кількість зайнятих в особистих селянських господарствах. Унаслідок зростання попиту на робочу силу зменшилося навантаження незайнятого населення на одне вільне робоче місце, але менше шансів на отримання відповідної роботи мають працівники сільського господарства. Тому важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності сільських безробітних на ринку праці є професійна підготовка та перепідготовка кадрів для сільського господарства.

Зміна земельних, майнових, виробничих, соціально-трудова відносин спричинили загострення кон'юнктури ринку аграрної праці. У результаті реформування аграрної галузі виникли нові види аграрних підприємств, набули розвитку фермерські та особисті господарства. Важливу роль у пошуку шляхів ефективного використання трудових ресурсів відіграло започаткування власної справи і розширення самозайнятості на селі. На даному етапі суттєву роль в утриманні переливання працівників з аграрної сфери в інші галузі економіки та створенні нових робочих місць на селі відіграють особисті селянські господарства.

Спостерігаються такі тенденції використання трудових ресурсів у сільському господарстві:

- скорочення в структурі посівних площ сільськогосподарських підприємств частки трудомістких культур (картопля, овоче-баштанні) поглиблює сезонність і погіршує використання аграрної праці;

- збільшення поголів'я худоби в індивідуальному секторі спричинило зростання площ посіву під високоприбутковими малотрудомісткими (зернові, соя тощо) і кормовими культурами;

- слабка матеріально-технічна база індивідуального сектора зумовила зростання його частки у структурі виробництва трудомістких видів продукції та збільшення кількості зайнятих у цьому секторі;

- подрібнення сільськогосподарських підприємств, скорочення їх виробництва, відсутність належного мотиваційного механізму привели до скорочення чисельності працівників і росту рівня безробіття;

- перевищення в індивідуальному секторі, порівняно з суспільним, показників урожайності культур і продуктивності худоби. Спонукальним мотивом до ефективної праці для індивідуального сектора стало запровадження приватної власності;

- скорочення поголів'я у сільськогосподарських підприємствах та його збільшення у селянських господарствах привело до того, що понад $\frac{2}{3}$ тваринницької продукції виробляється в індивідуальному секторі.

Зайнятість в особистому селянському господарстві фактично дає змогу вижити певній частині сільського населення, але не забезпечує належної ефективності виробництва, запровадження сучасних технологій, не вимагає високої кваліфікації робочої сили. Необхідно зміцнювати існуючі особисті селянські господарства і формувати оптимальне середовище для поступової трансформації їх у більш ефективні агроформування (фермерські, кооперативні тощо). Поряд з цим на формування сільського ринку праці суттєво впливає сезонність і проблема зайнятості особливо загострюється в періоди міжсезонного виробництва.

Одним із факторів покращення використання трудових ресурсів у сільському господарстві є розвиток агропромислової форми виробництва шляхом формування кооперативного ведення господарства. Дослідженнями науковців встановлено, що в сільськогосподарських підприємствах, де діяльність здійснюється за схемою: виробництво – переробка – зберігання – торгівля – послуги – підсобні промисли, навіть за умов нерегульованості цінних паритетів для сільськогосподарського виробника, вона є прибутковою. Інтегроване агропромислове виробництво сприяє комплексному багатопрофільному розвитку села, створенню нових робочих місць і підвищенню рівня життя сільського населення.

Зниження сезонності та підвищення рівномірності зайнятості селян за протягом року має важливе економічне й соціальне значення. Сезонність праці знижує її продуктивність та оплату, що стримує підвищення життєвого рівня селян, підвищує інтенсивність міграції сільського населення до міст і загострює проблему трудозабезпеченості сільського господарства. Тому поєднання аграрного виробництва з промисловою переробкою сільськогосподарської продукції, розвиток різних промислів сприятиме створенню додаткових робочих місць, активному залученню молоді в сільське господарство та ефективній зайнятості селян у період міжсезонного

виробництва. Важливим джерелом поглинання надлишків робочої сили і формування ефективного використання трудових ресурсів села залишається розвиток малого сільськогосподарського підприємництва.

Реалізації планів займатися підприємницькою діяльністю заважають різні чинники, починаючи від індивідуальних якостей особи (стан здоров'я, вік, наявність підприємницьких здібностей) і закінчуючи загальнодержавним (недосконале оподаткування, кредитування тощо). Водночас, на думку безробітних, організації підприємницької діяльністю найбільше сприятимуть такі чинники, як: пільгове кредитування організації власної справи, безплатне навчання майбутньої справи, консультаційне та інформаційне забезпечення підприємців з економічних, технологічних, правових питань після організації власної справи, проведення заходів для виявлення здатних до підприємницької діяльності, пільгове оподаткування тощо.

Аналіз сучасного стану зайнятості населення в Україні вказує на негативні тенденції у використанні трудового потенціалу. По-перше, рівень залучення трудових ресурсів у суспільне виробництво надзвичайно високий при низькій ефективності праці; по-друге, міжгалузєва структура зайнятості деформована. Це пояснюється насамперед недосконалою політикою зайнятості, при якій відсутні реальні стимули до праці, наявна низька її мотивація, результатом чого став нераціональний розподіл робочої сили за видами економічної діяльності.

Спостерігається й значна різниця рівня продуктивності праці у сільському господарстві. Проявляються і зональні особливості, обумовлені рівнем землезабезпеченості працівників, природними факторами, відмінностями в економічному розвитку регіонів. Аналіз рівнів продуктивності праці при виробництві окремих видів продукції і в цілому в регіонах показав, що продуктивність праці знижується в північному та західному напрямках. Тому зональна спеціалізація, уточнення структури виробництва з урахуванням комплексу умов кожного сільськогосподарського підприємства стають суттєвими чинниками підвищення ефективності виробництва.

Занепад суспільного тваринництва зумовив зменшення частки кормовиробництва і ріст частки екстенсивних галузей (соняшник та зерно), які вимагають невеликих трудових затрат. Зменшення частки тваринництва посилило сезонність і зумовило обмеження сфери застосування жіночої праці. Тобто, зміни в галузевій структурі сільськогосподарських підприємств спричинили обмеження трудової зайнятості. Зокрема, при застосуванні погодинної оплати праці, на якій працюють жінки з малолітніми дітьми, молодь, що навчається, інваліди та пенсіонери, виплати робляться лише за виконання нормованих завдань, а мінімальний розмір годинної тарифної ставки такий же, як при відпрацюванні місячної норми часу при мінімальній заробітній платі. Класифікація складу трудових ресурсів у сільськогосподарських підприємствах створює умови для впровадження досконаліших систем стимулювання праці.

На думку респондентів, найвагомий вплив на підвищення ефективності праці має достатність і своєчасність виплати заробітної плати та стимулюючих виплат за результати роботи, допомога підприємства у вирішенні побутових проблем працівників, соціальна облаштованість і безпечні умови праці.

Водночас, у ринкових умовах підвищення заробітної плати має здійснюватися паралельно із забезпеченням високих темпів росту продуктивності праці, а диференціація доходів працівників має проводитися з урахуванням їх трудового вкладу у зростання.

Висновки. До головних завдань системи управління людськими ресурсами належать: забезпечення підприємства кваліфікованими кадрами; створення необхідних умов для ефективного використання знань, навичок і досвіду працівників; удосконалення системи оплати праці і мотивації; підвищення задоволеності працею всіх категорій персоналу; надання працівникам можливостей для розвитку, підвищення кваліфікації і професійного росту; стимулювання творчої активності; формування і збереження сприятливого морально-психологічного клімату; удосконалювання методів оцінки персоналу; управління внутрішніми переміщеннями і кар'єрою працівників; участь у розробці організаційної стратегії.

Таким чином, успішність подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва і максимального використання трудового потенціалу села насамперед залежить від раціонального розподілу й ефективного використання трудових ресурсів. Адже високий рівень їх трудової активності і зацікавленості в результатах своєї праці забезпечить відродження аграрного сектора економіки, сприятиме підвищенню ефективності виробництва сільськогосподарської продукції і загальному розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Буряк П.Ю. Економіка праці й соціально-економічні відносини: [навч. посібник] / Буряк П.Ю., Карпінський Б.А., Григор'єва М.І. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 440 с.
2. Гончарук Т.П. Про ефективність господарювання на селі в нових умовах / Т.П. Гончарук // Вісник ХНАУ: Серія "Економіка АПК і природокористування". – 2002. – № 8. – С.40-42.
3. Калина А.В. Економіка праці: [навч. посібник]. / А.В. Калина. – К.: МА-УП, 2004. – 272 с.

УДК 331.103.6.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

*Синякова К.М. - викладач,
Херсонський державний університет*

Постановка проблеми. Об'єктивна закономірність циклічності розвитку сучасної економіки посилює увагу до методів конкурентної боротьби підприємств усіх галузей народного господарства. Світова практика свідчить, що спільними для підприємств усіх галузей є розуміння персоналу як головного засобу забезпечення довгострокових конкурентних переваг підприємства – це